

pešeno podbrazdino, močenje veliko bolji, kakor za ilovnato in merzlo zemljo.

Lega zemlje, ali da je ravna ali da visi, ne dela pri močenju veliko razločka, ker nas umetnost močenja uči, da zamoremo vodo povsod enakomerno razpeljati. Lega zemlje pa nam veléva, da se morajo senožeti na več viž močiti in da po enim kopitu povsod ne gré. Nar prostejši močenje je navadno, da se voda po ravnim zemljišu spusti in da se po zatvornicah zadržuje in v grabne po senožeti napelje. Ker gré pa senožet navzdol, tam je naravnih in umetnih navzdolnih žlebov (natürliche oder künstliche Hang- oder Grabenbau) potreba; tudi se morajo zavolj travnikove lege včasih posebni kanali umetno napraviti, ki se delajo po potrebi ali iz zemlje, ali iz majhnih lesenih žlebov.

Drugo vprašanje: Kdaj naj se senožeti močijo in s kakošno vodo?

Natura sama moči senožeti z rôso, dežjem in snegam. Ali vsiga tega je včasih premalo, včasih preveč, ali ne o pravim času. Temu mora umen kmetovavec sam pomagati, da senožeti moči.

Samo po sebi se lahko razume, da ni treba senožet močiti, kadar po deževji voda čez nje stoji; tudi ne bo noben kmetovavec tako nespameten, da bi vodo napeljeval na travnik, kadar je tako mraz, da zmerzuje.

Če je bolj gorko in bolj vroče, tolikanj bolje stori močenje; posebno dobro po večletnih skušnjah je senožeti spomladi s snežnico močiti, ker je snežnica spomladi še zmiraj gorkejši kakor je zemlja takrat, in tedaj pripomore zemljo zgreti in ponočno zmerzlino odvracati.

Ni tedaj ravno na uri ležeče, kdaj in kako dolgo naj se senožeti močijo, ampak posebno na tem, da jih tako močimo, da nam voda to stori, kar od nje pričakujemo, da namreč prvič razstopi vse tiste reči, ki so v zemlji, in jih pripravne stori, da jih zamorejo travne koreninice poserkati; drugič, da gnoji senožet s tistim blatam, ki je včasih vodi primešano, in tretjič, da gorkota vode sgreje senožeti in jih varje zmerzline, kadar se pripravljajo zeleneti. Senó, kakor vsi zemeljni pridelki, obstoji skoraj na pol iz kislica in vodenca, tedaj iz ravno tistih pervin ali obstojnih delov, iz katerih voda obstoji. Iz tega samiga tedaj zamore že vsak človek lahko zapopasti, da je voda nar imenitniši in nar potrebniši živež vsaki travi in vsim rastlinam.

Če bi kmetovavci le to edino resnico porajtali, kakor zasluži porajtana biti, bi se gotovo vsi vzdignili, navadni nemarnosti, ki jim tolika dobička vsako leto vkrade, slovó dati, in povsod bi vidili na senožeti vode napeljevati, kar koli bi jim moč bilo.

(Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

(Močirne senožeti, na katerih kislo seno raste, zboljšati) priporoča neki Belgišk kmetovavec pred vsim: naj se grabni vrežejo, po katerih preobilna močirnost odteka, senožet pa naj se pred zimo dobro prevleče in s cestnim blatam in apnam, skupej zmešanim, potrese. Ako to ni mogoče, in postane senožet že pred vsimi Sveti rudčo-rumenkaste barve in če se sploh le malo merve in otave nakosi na nji — svetje imenovani mož — senožet v njivo predelati in prvo leto jo s krompirjem, bôbam, ovsam ali pa z ogeršico obdelati.

(Od noviga podkovanja), ki ga, kakor so „Novice“ že omenile, Anglež Miles priporoča, smo zdaj zvedili, da v tem obstoji, da vsi žebli (2 do 5, po velikosti kopita in različnosti konjeviga dela) se pribijejo le na vunanjo stran, razun eniga, ki se pribije na notranjo stran. To podkovanje, katero je Anglež Turner prvi priporočal, je Miles skozi 14 let na svojih konjih poskušal in bukve na svetlo dal, ki so po 7. angleški izdaji tudi v nemško prestavljene pod naslovom: „Der Huf des Pferdes und dessen fehlerfreie Erhaltung von Wiliam Miles Esq. Aus dem englischen von Guitard. Mit 12 Tafeln. 1852. Preis 2 fl. 15 kr. S tem podkovanjem se doseže, da se elastično kopito razširjati zamore, kadar konj na nogo stopi. — To bi bilo zares velike hvale vredno — če le en sam žebelj na notranji strani podkev terdno derži? Na Angleškem je to podkovanje že zelo navadno, tudi pri konjkih Hanoveranskih je že vpeljeno.

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verné.

16. pismo.

Dragi prijatelj!

Od tod sim šel na Celjski grič Rima, kjer je blizu mestniga ozidja na iztočno-južni strani mesta mati vsih cerkvá — omnium Urbis & Orbis ecclesiarum mater & caput — namreč cerkev sv. Ivana Lateranskiga, papeževa stolna cerkev. Že Konstantin, prvi kersanski cesar, jo je bil v letu 324 na tistem mestu sozidal, kjer je prej poslopje nekiga Plaucia (Plautius Lateranus) stalo, o katerim Tacit piše, da je bil glavvar tistih, ki so se bili zoper cesarja Nerona zarotili. — V letu 1308 je bila vsa pogorela, pa papeži, desiravno so v Avinionu stanovali, so jo bili v podobi greškiga križa spet sozidali, in malo po malim krasno okinčili. Inocenci X. pa, ki je vidil, da je po starosti že zelo poškodovana, jo je v letu 1650 predelati ukazal, in Klemen XII. ji je v letu 1734 sprednje lice napravil, kakor je zdaj viditi. Cerkev peterih predalov je silno velika in tako lepa, da Ti je moje peró ni popisati v stanu. Vse je polno mozajkastih, malanih, in iz marmorja iztesanih podob in mnogoverstne druge krasôte. Silno lepa je posebno Korsinova kapela. — Ene peterih vrat na sprednjim koncu cerkve so tudi zazidane, in jih le o svetim letu odzidajo in odprejo. Cerkvi je prizidano krasno poslopje z muzejem lepiga dela nekdanjih podobarjev. — Na severni strani pred cerkvijo je nekoliko v stran drugo poslopjice, kjer so svete stopnice (Scala santa). Stopnic je petero po 28 stopinj, pa le srednje so svete, ker je Jezus v Pilatovim poslopji v Jeruzalemu po njih šel. Po teh, ki so iz lepiga beliga marmorja, pa z lesenimi deskami pokrite, se ne smé drugač ko po kolenih iti; po stranskih pa se hodi kakor kdo hoče. — Na silno prostornim tergu stoji na zahodni ali večerni strani cerkve obelisk, ki je nekdanj v velicim okroglegi (Circus Maximus) stal, in pozneje tam čez tri sežnje globoko zasut ležal, dokler ga ni Sikst V. odkopati in spet postaviti ukazal. Brez podnožja je 145 pedí visok; škoda le, da je v dvéh krajih polomljen.

Potem sim šel spet na Kapitoljski grič. Pot iz mesta na verh je na severno-zahodni strani griča, in zelo napeta in sterma. Pod klancam stojita dva lepa leva, in verh klanca pred prostornim krasnim tergam, ki ga na severni, izhodni in južni strani tri krasne poslopja objemajo, — Kastor in Poluks. Sred terga stoji čudovito lepa podoba cesarja Mark-Aurelia iz pozla-

čeniga brona na konji. — Na iztočni strani, prav na robu griča, je veličansko poslopje nekdanjiga starašinstva ali senata (Palazzo Senatorio) z visocim zvonikom; — na severni strani terga je drugo krasno poslopje z bogatim muzejem silno lepiga podobarskiga dela starodavnih časov. Za tem poslopjem, nekoliko višje je cerkev matere božje, ki ji „Ara celi“ pravijo, s frančiškanskim samostanom. Cerkev je ravno na tistem mestu sozidana, kjer je nekdanj Jupiterjev (Jupiter Capitolinus) tempelj stal, in je ena narstarejših v Rimu. Že Gregor Veliki jo je v letu 391 blagoslovil. Tudi terdijo, de stebri iz lepiga granata, ki jih je 22 v cerkvi, so že nekdanji Jupiterjev tempelj kinčili. K velicim vratam peljejo poleg poti na Kapitoljski terg lepe marmorne stopnice s 124 stopnjami.

Ravno tako krasno poslopje, ko na severni strani terga, je tudi na južni z družim lepim muzejem, in nekoliko — tode precej dalječ naprej proti jugu — je rob griča, dobro znana Tarpejska stena ali skala nekiga rijavkastiga kamna. Dandanašnji, ko so se tla silno povišale, ni ravno globoko izverh stene, pa vendar bi se človek dobro počesal, ko bi ga doli pahnili.

Ko sim bil to dobro ogledal, sim šel na izhodni strani z griča, ki je še bolj sterma, ko severno-večerna. Tu se pride unikraj Kapitola precej pod gričem k silno lepemu Septimjevemu (Septimus Severus) oboku, ki je vès iz lepiga greškiga marmorja, in še malo poškodovan. Malo naprej stoji Fokov (Phocas) steber, in na desni ravno pod Kapitoliskim poslopjem je nekoliko drugih stebrov in ostanjkov nekdanjih tempeljnov in družih poslopij. — Na levi pa je tista v živo steno vsekana jetnišnica, ki so jo Rimljani „Carceres Mammertini“ imenovali, in v kateri so bili nekdanj hudobni Jugurta, in pozneje deležniki Katilinove zarotije, in še pozneje tudi sveta aposteljna Peter in Pavel — zaperti. Jetnišnica, ki je dandanašnji kapéla, ima več predalov ali stanic eno verh druge. V nar spodniši je studenec dobre vode, o kateri je pripovedka, de je še le takrat izvirati jela, ko je hotel sveti Peter varha jetnišnice kerstiti.

To je viditi na desni in na levi, ko se na izhodni strani s Kapitolja pride; — pred seboj pa vidi človek silno veliki in nekdanj toliko imenitni in sloveči Rimski Terg (Forum Romanum), ki ga zdaj, kakor de bi se norca delali, kravje polje (Campo Vaccino) imenujejo. Človeku se prav milo stori, ko ga vidi! — Na severni strani terga je tudi zdaj dolga versta hiš, tode večidel revnih in polnih kovačev in kolarjev, ki kola in vozove delajo in popravljajo. Na južni strani terga pa je Palatinski hrib z groznimi podertinami veličanskiga poslopja ali dvora nekdanjih rimskih cesarjev (Palazzo dei Cesari). — Med družimi razvalinami okrog terga je viditi tudi podertina nekdanjiga tempeljna Miru (Templum Pacis), ki je mogel silno velik in lep biti. Nekteri pa terdijo, de razvaline te niso bile tempelj, ampak Neronova zlata hiša (Domus Aurea Neronis). Poleg teh podertin je bila nekdanj hiša, zdaj pa je cerkev svete Frančiške Rimske.

Tu blizo stoji tisti krasni obok (Triumphbogen), ki so ga bili Rimljani Titu Vespazianu iz lepiga beliga marmorja sozidali, potem ko je bil jude premagal in Jeruzulemsko mesto razdjal. Miza kruhov, svečnik, kadilnice, trobente in drugo orodje Jeruzalemskiga tempeljna, ki je v malim kipu v marmor kar lepo vrisano ali vtesano, je še dobro poznati; sicer je pa obok že zlo poškodovan.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Ipave 27. velk. serp. — Ipavci radi slišimo, de se kaj od našiga kraja in od naših zadev dopisuje;

to de, kakor vsaki drugi, tudi mi radi imamo, de je resnica, kar se od nas in naših reči govori, naj že dobro ali slabo zadene. Kdor je dopis iz „Ipavskiga dola v Novicah 21. aug.“ *) bral, si mora gotovo misliti, de zavolj pridelkov nismo dalječ od velike nesreče, ki je bila lani Černomeljski kraj zadela, in vender večina Ipavcov še zmiraj Boga hvali, de temu ni tako. Dež nam je res nadležoval, desiravno smo že popred očitno za-nj molili, pa od vodene sile bo malo kdo vedel kaj povedati. Toče smo tudi vmes med dežjem večkrat imeli, in je tudi semtertje kakšniga posestnika terdo pritislila, je po več krajih več ali manj grozdje opikala; ali vender pri vsem tem, ako Bog ne da kaj hujšiga, bo vina več, in ako nam od zdaj zanaprej vreme posluži, bo boljšiga od lani, in še več bi ga bilo, ako bi ga ne bila slana 16. aprila v boljših vinogradih popalila. De bi bila toča turšici škodovala, še od nobene strani slišali nismo.

Smo imeli priliko od vsih strani doline zvediti, de se Ipavci večidel omenjenimu dopisu čudijo, in de na tako hudo prihodnost, kakor se je g. dopisavec boji, nobeden ne misli; zatorej se nam je potrebno zdelo, žalostno zagrinjalo odgerniti, ki ga je dopisavec čez Ipavo pogernil.

Pri vsem tem pa mi g. dopisniku ne zamerimo in mu družiga ne svetjemo, kakor de naj drugikat dobro prevdari, ali je res ali ne, kar kdo pové, preden se slišano naprej pravi, — zakaj o škodah in nesrečah so ljudje pripravljeni ne na libre, temuč na cente prikladati. De so g. dopisnika taki prikladavci zapeljali se ne čudimo, ker se je tudi zgodilo, de je bila po kriku nekterih mož iz ene soseske naša gosposka cenivško komisijo vzdignila in poslala točno škodo popisovat. Kader pridejo možje na mesto, kodar so imeli pregledovati, ni bilo — kaj popisovati.

Grojzдна bolezen se nam je letos k sreči le toliko pokazala, de vémo kakošna je. Bog daj, de bi s tem za vselej opravili!

O krompirjevi gnjilini se pri nas od več krajev tožba sliši.

Skoraj bi bili pozabili „Novicam“ od nekake posebne nadloge spomniti, ki našim kmetam veliko skerb dela. Zaplodilo se je namreč v naši dolini tolikanj vran in kavk, de se kot oblaki semtertje vlačijo in turšične njive, ktere nam letos večji pridelk, kot že ene leta sèm, obetajo, s silo napadajo. Kamor se taki vlak vsede, je berž ob tri ali štiri mirnike, in od marsikakiga posestnika se sliši, de so mu vrane skoraj vès pridelk z njive odnesle. De bi se temu merčesu v okom prišlo, je več sosesk sklenilo včeraj, danes in jutер s strelam nad nje iti, in akoravno jih ne potolčiti, jih saj s strelam pregnati.

Iz Verhnike. V četertik je bila šolska skušnja na Verhniki. Kaj prijetno je bilo to skušnjo poslušati; neki gospod iz višji cesarske službe se je glasil, da mu je bilo tukaj veliko več veselja, kakor pri marsikaki razdelitvi šolskih darov v Ljubljani. Res je bilo veselo viditi in slišati, kako so otroci v drugim razredu lepo in brez vsaciga strahu odgovarjali na prašanja pri branji ali iz slovnice, kako so se pri tabli v računjenji in sostavljanji spisov urno in nekako prav domače obračali. Spoznalo se je, da se je učenik, g. Adamič,

*) Gosp. dopisnik je po našim dobrim in dolgim poznanji tako resnicoljuben domoljub, da so ga mogle le naznanila taci, ktere je veči škoda zadela, navesti, da je »pars pro toto« vzela. Ker pa je »Novicam« vedno resnica čez vse, radi natisnimo pričujoči veselejši pojasnjenje Ipavske letine, in smo prepričani, da bo popravek tudi unimu gosp. dopisniku ljub, ker vémo, da tudi njemu je za resnico mar, in ker ga zamoremo zagotoviti, da popravek izvira iz v vsim verjetnih rok. Vred.